

**Justyna Krzywkowska**

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-0667-6453

## **Instrumenty prawne w zakresie bezpieczeństwa danych osobowych przetwarzanych na forum sądownictwa wyznaniowego w sprawach małżeńskich**

Dokumentacją czynności sądowych podejmowanych zarówno przez strony procesowe, innych uczestników postępowania, jak i organy procesowe są akta sądowe. Prawodawca dzieli je na akta sprawy (dotyczące przedmiotu sprawy) oraz na akta procesu (dotyczące procedury zachowywanej przy rozpatrywaniu i rozstrzygnięciu sprawy)<sup>1</sup>. Pierwsze przedstawiają daną sprawę, dają podstawę dla jej merytorycznego rozpoznania oraz wskazują na rozstrzygnięcie. Z uwagi na wartość merytoryczną mogą być wykorzystane dla celów dowodowych w innej sprawie. Wśród nich swoje miejsce znajdują: skarga powodowa, protokoły przesłuchań stron i świadków, opinie biegłych sądowych, protokoły wizji lokalnej i oględzin sądowych, świadectwa kwalifikacyjnego stron i świadków, orzeczenia sądowe<sup>2</sup>. Drugie stanowią udokumentowanie poszczególnych etapów procesu dając tym samym możliwość weryfikacji prawidłowości jego przebiegu<sup>3</sup>.

Prawodawca kościelny nie wprowadza osobnego podziału akt sądowych na kierowane do sądu i pochodzące od sądu<sup>4</sup>. Wytyczne zaś dotyczące ich sporządzania są bardzo ogólne i podstawowe: kan. 1472 § 1 KPK wskazuje na konieczność zacho-

---

<sup>1</sup> *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25 stycznia 1983 r., kan. 1472 § 1, AAS 75 (1983), pars. II, s. 1-317 (dalej KPK).

<sup>2</sup> J. Krukowski, [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 5, *Księga VII. Procesy*, red. J. Krukowski, Poznań 2007, s. 95; T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 4, *Doczesne dobra Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*, Olsztyn 1990, s. 217; R. Szytchmiller, *Ochrona praw człowieka w normach kanonicznego procesu spornego*, Olsztyn 2003, s. 38.

<sup>3</sup> Np. wezwania sądowe, powiadomienia o dekretach przewodniczącego trybunału kolegiального, odroczenia.

<sup>4</sup> Prawodawca cywilny przyjął rozróżnienie na pisma procesowe i pisma sądowe. Pisma procesowe są kierowane od stron lub uczestników postępowania do organów procesowych i obejmują swą treścią wnioski i oświadczenia składane poza posiedzeniem (art. 125 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego, Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 t.j.).

wania formy pisemnej<sup>5</sup>, a kan. 1473 reguluje kwestię podpisu strony lub świadka w przypadku akt sądowych wymagających takiego podpisu<sup>6</sup>. Praktyka sądowa, a niekiedy także przepisy partykularne (np. regulamin sądowy) doprecyzowują wymagania zapewniające aktom sporządzonym przez pracowników trybunału przejrzystość oraz zupełność formy i treści. Prawodawca kościelny dla większości pism kierowanych do sądu nie narzuca żadnego schematu, pozostawiając zainteresowanym troskę o ich logiczny i czytelny układ treści oraz wystarczalność przekazywanych w niej danych. Prawodawca polski jest w tej mierze bardziej wymagający (art. 126 KPC).

Pracownicy sądownictwa kościelnego zobligowani są do wspierania poradą tych, którzy nie radzą sobie w wyrażaniu swojej woli w sposób zapewniający podjęcie przez trybunał oczekiwanych działań. Niekiedy też podmiot zwracający się z jakąś kwestią do trybunału nie ma w danym momencie zamiaru korzystania z konkretnych procedur sądowych, a chce jedynie zasięgnąć rady<sup>7</sup>.

Kanoniczny proces małżeński, odsłaniający najintymniejsze informacje dotyczące zaburzeń funkcjonowania człowieka, jest tak skonstruowany, aby w najwyższym stopniu zapewnić bezpieczeństwo gromadzonych i przetwarzanych danych osobowych. Pracownicy sądów kościelnych podczas wykonywania obowiązków zawodowych codziennie gromadzą i przetwarzają dane osobowe uczestników procesowych. Są to zarówno dane zwykłe, jak imię, nazwisko, adres zamieszkania, wykonywany zawód, numer telefonu, jak również dane szczególnie chronione, czyli dane ujawniające przekonania religijne, przynależność wyznaniową, dane o stanie zdrowia, nałogach czy życiu seksualnym<sup>8</sup>.

Celem artykułu jest przybliżenie wybranych instrumentów prawnych zabezpieczających właściwe przetwarzanie danych osobowych w ramach procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa, jak również ocena ich praktycznego zastosowania. Wśród podstawowych mechanizmów prawnych przewidzianych przez procedurę sądową należy zaliczyć: zobligowanie stron i świadków do zachowania tajemnicy poprzez odebranie od nich stosownej przysięgi (np. kan. 1532 KPK) oraz niedopuszczalność dowodów zdobytych w sposób niegodziwy (kan. 1527 § 1 KPK). Ponadto kodeksowe regulacje dotyczące tajności procesu w sprawach małżeńskich nie dopuszczają jakiegokolwiek możliwości wydawania akt sądowych ani stronom procesowym (poza skargą powodową, uwagami przedwyrokowymi obrońcy wężła małżeńskiego oraz wyrokiem), ani sądom państwowym.

<sup>5</sup> Pewne sytuacje wymagają dopuszczenia wyjątków, np. kan. 1602 § 1, kan. 1604 § 2, kan. 1605 KPK.

<sup>6</sup> KPK, kan. 1473.

<sup>7</sup> Do trybunałów kościelnych kierowane są różnego rodzaju wnioski, żądania, dokumenty, pamiętniki, zdjęcia, nagrania. Trafiają tam za pośrednictwem poczty (także elektronicznej) lub dostarczane są osobiście.

<sup>8</sup> Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1781 t.j.).

## Dane osobowe uzyskiwane w toku procesu kanonicznego

Prawodawca nie precyzuje, jak pod względem technicznym należy wytworzyć pismo skargowe. Regulacje określające istotne elementy skargi wprowadzającej sprawę na drogę sądową w procesie spornym zawarte są w kan. 1502 i 1504 KPK. Tym samym wytycznym podporządkowane są procesy specjalne o orzeczenie nieważności małżeństwa, na co wskazuje odesłanie wyrażone w kan. 1691. W początkowym stadium postępowania w trybunale niejednokrotnie trudno zweryfikować czy pismo skargowe rzeczywiście zostało sporządzone przez osobę, która się pod nim podpisała jako uprawniona do występowania w roli powoda.

Przedstawiciele doktryny dostrzegają wielorakie korzyści z obowiązującej w postępowaniu kanonicznym zasady pisemności: możliwość odniesienia się do dokumentów sporu, zależnie od potrzeby, nawet mimo upływu wielu lat od wniesienia sprawy; istnienie podstaw do wydania skutecznego sprawiedliwego wyroku mimo zmiany osoby sędziego; możliwość przesyłania dokumentacji między trybunałami; możliwość posłużenia się aktami sprawy dla celów dowodowych w innej sprawie, przed innymi instytucjami sądowymi<sup>9</sup>. To wszystko należy wziąć pod uwagę, aby zapewnić jak najdłuższe wykorzystanie i przechowanie akt sądowych, zapobiegając ich nieumyślnemu zniszczeniu. Winni być sporządzane pismem łątwym do odczytania, z zachowaniem odpowiedniego marginesu, w sposób przejrzysty, umożliwiającą ich trwałe spięcie i swobodne przeglądanie<sup>10</sup>. Wymogi te muszą być zachowywane od samego początku, także przez osobę wnoszącą pismo skargowe do sądu, które to będzie jednym z najczęściej wykorzystywanych akt sądowych w danej sprawie, nie tylko w pierwszej<sup>11</sup>, ale i w dalszej instancji.

Istotnym elementem skargi jest wskazanie zgodnie z kan. 1502 KPK: „kto chce kogoś pozwać”<sup>12</sup>. W praktyce chodzi o podanie danych osobowych: imienia czy imion, noszonego nazwiska, nazwiska rodzowego osoby zwracającej się do sądu – oznaczanej już w piśmie skargowym jako strona powodowa. Znaczącą informacją może być także określenie jej przynależności do obrządku oraz do konkretnej parafii<sup>13</sup>. Gdy domniemani małżonkowie wspólnie wnoszą skargę, winni podać

<sup>9</sup> M. Greszata, *Kanoniczne procesy małżeńskie. Pomoc dla studentów*, Lublin 2007, s. 127; T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 4, s. 217.

<sup>10</sup> Ibidem, s. 218.

<sup>11</sup> KPK, kan. 1508 KPK.

<sup>12</sup> „Qui aliquem convenire vult (...)”.

<sup>13</sup> Wskazane dane ułatwiają uzyskanie świadectw kwalifikacyjnych o osobach występujących w sprawie we własnym imieniu i na własną rzecz (świadectw ich wiarygodności) – istotnego w przypadku stron zaskarżanego związku małżeńskiego, jak i osoby, zainteresowanej stwierdzeniem nieważności danego małżeństwa, powołującej się na uprawnienie przysługujące jej wobec śmierci jednego lub obojga małżonków.

dane identyfikujące ich oboje. W sposób analogiczny winno nastąpić w skardze wskazanie osoby bądź osób, którym przypisuje się w danej sprawie miano strony pozwanej<sup>14</sup>. W sytuacji, gdy podmiotem wnoszącym skargę o nieważność małżeństwa jest promotor sprawiedliwości, to on występuje jako strona powodowa, zaś oboje domniemani małżonkowie jako strona pozwana. W dalszych przepisach Kodeks stanowi o konieczności wskazania „miejsca zamieszkania powoda lub jego pełnomocnika albo miejsca pobytu oznaczonego przez nich dla odbierania akt<sup>15</sup>. Prawodawca wymaga przede wszystkim podania adresu zamieszkania bądź innego miejsca faktycznego przebywania. Jak wynika z brzmienia przepisu, powód może jednak ograniczyć się do podania adresu zamieszkania swojego pełnomocnika bądź adresu do odbierania korespondencji<sup>16</sup>. Wobec takiego wyboru, jak również dużej mobilności ludzi w dzisiejszych czasach, pomocne w praktyce okazuje się podawanie tu dodatkowo także numerów kontaktowych. W odniesieniu do strony pozwanej należy wskazać jej stałe lub tymczasowe zamieszkanie. Przepisy o tym nie wspominają, jednak jeżeli ma to znaczenie praktyczne, można podać oba adresy<sup>17</sup> oraz numer telefonu. Niekiedy dla nawiązania przez sąd kontaktu korespondencyjnego ze wskazaną osobą zastosowanie znajdzie podany dodatkowo adres kogoś z jej rodziny, gdy wiadomo, że utrzymują ze sobą kontakty i można zakładać, że bliscy poinformują stronę pozwaną o nadesłanej do niej korespondencji<sup>18</sup>. Podobne znaczenie może mieć adres miejsca pracy. Sygnalizowane rozwiązania jedynie uzupełniają wskazanie miejsca zamieszkania strony pozwanej<sup>19</sup>. Miejsce za-

<sup>14</sup> KPK, kan. 1504 n. 1. Termin „strona pozwana” jest przyjęty jako oznaczenie techniczne tego podmiotu, który musi być wezwany do udziału w danej sprawie o nieważność małżeństwa, który jest wskazany jako posiadający w danym przypadku legitymację procesową bierną.

<sup>15</sup> KPK, kan. 1504 n. 3.

<sup>16</sup> R. Szychmiller, *Ochrona praw człowieka ...*, s. 47; Tenże, *Wprowadzenie sprawy*, [w:] *Komentarz do Instrukcji „Dignitas connubii”*, red. T. Rozkrut, Sandomierz 2007, s. 183.

<sup>17</sup> Praktyczne znaczenie podania obu adresów ujawnia się zwłaszcza wówczas, gdy osoba na- była zamieszkanie czasowe na skutek np. odbywania nauki czy wykonywania pracy poza miejscem zamieszkania stałego i – w chwili wnoszenia sprawy do sądowego rozpatrzenia – tam odbiera korespondencję, ale brak pewności, czy adres ten będzie aktualny przez cały czas trwania sprawy sądowej.

<sup>18</sup> Pisma o znaczeniu zasadniczym dla toku sprawy winny być przekazywane w sposób umożliwiający potwierdzenie otrzymania zawierającego je listu przez adresata – jako polecone, z potwierdzeniem odbioru czy w inny sposób przewidziany przez przepisy regulujące działalność poczty. Istotny jest wariant gwarantujący możliwość odbioru przesyłki jedynie przez adresata – osobiście lub przez osobę przez niego formalnie do tego upoważnioną, po potwierdzeniu tożsamości odbierającego odpowiednim dokumentem. Potwierdzenie odbioru dokonane przez osobę zamieszkującą pod wskazanym adresem nie daje pewności, że był to adresat przesyłki. Podobnie potwierdzenie odbioru przez inną osobę zamieszkującą (bądź zastaną) pod podanym adresem, nie stanowi gwarancji, że przekazała ona list adresatowi.

<sup>19</sup> Prawodawca o nich nie wspomina, jednak ułatwiają one prowadzenie sprawy, gdy któraś

mieszkania<sup>20</sup> należy ustalać zgodnie z kan. 102-106 KPK. Do ogólnego wykazania zamieszkania stałego należy stwierdzić przebywanie na terytorium jakiejś parafii albo przynajmniej na obszarze jednej diecezji oraz towarzyszący temu zamiar pozostawania w tym miejscu na stałe, „jeśli nic stamtąd nie odwoła”, a gdy brak takiego zamiaru bądź możliwości udowodnienia go – faktyczne trwanie pobytu przez pięć pełnych lat<sup>21</sup>. Zamieszkanie tymczasowe „nabywa się przez takie przebywanie na terenie jakiejś parafii lub przynajmniej diecezji, które albo jest połączone z zamiarem pozostania tam przynajmniej przez trzy miesiące, jeśli nic stamtąd nie odwoła, albo przedłużyło się rzeczywiście do trzech miesięcy”<sup>22</sup>. Prawdodawca reguluje także sytuacje szczególne, które zwłaszcza z uwagi na różnorodność przeszkód małżeńskich należy uwzględniać także przy sporządzaniu skargi o nieważność małżeństwa. Dotyczą one: miejsca zamieszkania członków instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego (kan. 103); kwestii wspólnego miejsca zamieszkania małżonków (kan. 104); miejsca zamieszkania osoby małoletniej (kan. 105 § 1); miejsca zamieszkania tego, kto z innych racji niż małoletniość „oddany jest zgodnie z prawem pod czyjąś opiekę lub kuratelę”, więc wskazania wymaga adres zamieszkania jego opiekuna czy kuratora (kan. 105 § 2).

Wymienione dane umożliwią w pierwszym rzędzie korespondencję sądu z osobami wskazanymi w skardze jako powód i pozwany czy z ich pełnomocnikami. Pozwalają określić podmioty występujące w konkretnej sprawie, zweryfikować ich zdolność sądową i procesową pozycję jako strony powodowej i pozwanej, posiadanie legitymacji procesowej, a przez to także ich szczególne uprawnienia czy zobowiązania<sup>23</sup>. Niejednokrotnie służą do określenia właściwości trybunału wybranego przez stronę wnoszącą o rozpatrzenie i rozstrzygnięcie sprawy<sup>24</sup> oraz umożliwiają uzyskanie świadectw kwalifikacyjnych<sup>25</sup>. Problemem może więc być decyzja powoda o niepodawaniu swego adresu miejsca zamieszkania<sup>26</sup>.

W sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa mamy do czynienia z przetwarzaniem danych osobowych dotyczących konkretnych osób, nie zawsze

---

ze stron często zmienia miejsce pobytu, np. z racji wykonywania bądź poszukiwania pracy – szczególnie poza granicami kraju, odbywania kary pozbawienia wolności, leczenia szpitalnego.

<sup>20</sup> KPK, kan. 102 § 3.

<sup>21</sup> KPK, kan. 102 § 1.

<sup>22</sup> Ibidem.

<sup>23</sup> Stroną nie będzie konkubent czy rodzic jednego z małżonków, nawet jeśli sporządzi i wnieśli pismo skargowe.

<sup>24</sup> KPK, kan. 1673.

<sup>25</sup> W praktyce może pojawić się problem z uzyskaniem pełnego świadectwa kwalifikacyjnego, gdy sprawdzana osoba zmieniła w nieodległym terminie miejsce zamieszkania, a tym samym i przynależność do parafii, gdzie duszpasterze nie będą dysponowali dostatecznymi danymi do wystawienia oczekiwanego przez sąd świadectwa.

<sup>26</sup> R. Szytchmiller, *Ochrona praw człowieka...*, s. 47.

członków Kościoła rzymskokatolickiego. Dekret ogólny Konferencji Episkopatu w Polsce w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim<sup>27</sup> w art. 6 zawiera następujące standardy przetwarzania danych osobowych:

- przetwarzanie danych zgodnie z prawem, rzetelnie i w sposób przejrzysty dla osoby, której dane dotyczą;
- zbieranie danych w konkretnych, wyraźnych i prawnie uzasadnionych celach i nieprzetwarzanie dalej w sposób niezgodny z tymi celami;
- uaktualnianie danych w razie potrzeby;
- przechowywanie w formie umożliwiającej identyfikację osoby, której dane dotyczą, przez okres nie dłuższy, niż jest to niezbędne do celów, w których dane te są przetwarzane;
- przetwarzanie w sposób zapewniający odpowiednie bezpieczeństwo danych osobowych, w tym ochronę przed niedozwolonym lub niezgodnym z prawem przetwarzaniem oraz przypadkową utratą, zniszczeniem lub uszkodzeniem, za pomocą odpowiednich środków technicznych lub organizacyjnych.

Podczas trwania procesu o nieważność małżeństwa strony i świadkowie ujawniają bardzo intymne informacje, stąd konieczne jest właściwe zabezpieczenie danych osobowych. W szczególnej sytuacji, w celu uniknięcia bardzo poważnego niebezpieczeństwa, sędzia mocą kan. 1598 § 1 KPK „może zdecydować, że jakiegoś aktu nie należy nikomu ujawniać, z tym zastrzeżeniem, że prawo obrony zostanie zawsze nie naruszone”. Może zdarzyć się także sytuacja, gdy zeznania strony czy świadka w procesie kanonicznym będą powiązane z możliwością ujawnienia niekorzystnych dla tej osoby konsekwencji. Ustawodawca kościelny w kan. 1548 § 2, n. 2 KPK uwzględnił takie przypadki i zwalnia od obowiązku udzielania odpowiedzi.

### **Przysięga w sądzie kościelnym**

Osoby wezwane na przesłuchanie przed przesłuchaniem składają przysięgę zobowiązującą ich do mówienia wyłącznie prawdy (przysięga *de veritate dicenda*). Stanowi o tym kan. 1532 w przypadku stron oraz kan. 1562 § 1 w przypadku świadków. Ponadto każda z przesłuchiwanym osobom zobowiązana zostaje do zachowania tajemnicy – aż do zakończenia procesu – o faktach, o które była pytana w trakcie składania zeznań. Jeżeli strona lub świadek odmówią złożenia przysięgi, to wówczas powinien zostać przesłuchany jako niezaprzysiężony. O odmowie złożenia przysięgi i przyczynie takiego zachowania należy umieścić stosowną wzmiankę w aktach sprawy.

---

<sup>27</sup> *Recognitio* Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 r., zaś promulgacja miała miejsce 30 kwietnia 2018 r., <https://diecezja.lowicz.pl/dekret-ogolny-kep-o-ochronie-danych-osobowych/> (dostęp: 03.07.2021).

Ważne jest to, aby przed odebraniem przysięgi pouczyć zeznającego o świętości składanej przysięgi oraz uwrażliwić na konsekwencje kanoniczne krzywoprzysięstwa. Z pewnością słowa przysięgi mają zasadniczy wpływ na prawdomówność osób wierzących, bowiem przywołują one Boga na świadka prawdy. Obowiązek odebrania przysięgi nie dotyczy jedynie osób zeznających w sądzie kościelnym, ale również w kancelarii parafii czy innym wyznaczonym miejscu. Sędzia (audytor) delegowany winni zostać pouczeni o konieczności odebrania przysięgi od zeznającego. W niektórych sądach kościelnych praktykowana jest nie tylko przysięga przed złożeniem zeznań, ale również po udzieleniu odpowiedzi na wszystkie pytania ogólne i szczegółowe (*de veritate dictorum*). Stronom i świadkom stawiane są pytania m.in. odnośnie własnych praktyk religijnych, a ich odpowiedzi są potwierdzone bądź nie przez treść świadectwa kwalifikacyjnego na temat ich moralności i wiarygodności (kan. 1572 KPK). Taki dokument wystawia proboszcz aktualnego miejsca zamieszkania na zlecenie sądu kościelnego. To, co zostanie napisane przez proboszcza bądź upoważnioną przez niego osobę, zostaje wyłączone z publikacji akt. Dlatego też stronom i świadkom nie wolno ujawniać wcześniej treści pytań, które będą im stawiane w czasie przesłuchania. Ich odpowiedzi powinny być podawane z pamięci bez korzystania z notatek. Niezwykle istotne jest sporządzenie notatki przez osobę przesłuchującą odnośnie własnych spostrzeżeń dotyczących osoby zeznającej, np. że robiła wrażenie osoby pouczonej przez stronę lub adwokata jak ma zeznawać. W razie konieczności istnieje możliwość uzupełnienia zeznań przez zeznającego. Na podstawie zebranego materiału dowodowego sędziowie przygotowują wotum, stąd nadanie zeznaniom stron, świadków i biegłych jak największej powagi przyczynia się do pozyskania przez sędziów tzw. pewności moralnej<sup>28</sup>. Bowiem w sprawach małżeńskich obowiązuje zasada: *in dubio standum est pro valore matrimonii*.

### Dowód niegodziwy w procesie małżeńskim

Po ustaleniu przedmiotu sporu sędzia przystępuje do zebrania dowodów. W doktrynie prawa procesowe środki dowodowe się dzieli na bezpośrednie i pośrednie oraz osobowe (przyznania stron, zeznania świadków i biegłych) i rzeczowe. Bezpośrednim środkiem dowodowym jest ten, „za pomocą którego sędzia ma możliwość bezpośrednio stwierdzić prawdziwość jakiegoś twierdzenia lub faktu (...). Pośrednim natomiast środkiem dowodowym (...) jest ten, za pomocą którego sędzia wnioskuje o prawdziwości jakiegoś twierdzenia czy faktu”<sup>29</sup>.

<sup>28</sup> S. Biskupski, *Prawo małżeńskie Kościoła rzymskokatolickiego*, t. 2, *Proces małżeński*, Olsztyn 1960, s. 196.

<sup>29</sup> T. Pawlук, *Kanoniczne procesy szczególne*, Warszawa 1971, s. 251.

Prawo kanoniczne wyraźnie stanowi, iż „mogą być przytoczone dowody jakiegokolwiek rodzaju, które wydają się pożyteczne do poznania sprawy i są godziwe”<sup>30</sup>. Wśród dowodów niegodziwych można wymienić: anonim, wykradzione osobiste zapiski lub dokumentacja medyczna współmałżonka, nagrania dźwiękowe i filmowe bez zgody współmałżonka. Należy pamiętać, że przyjęcie przez sąd kościelny niegodziwie uzyskanych środków dowodowych może być potraktowane przez drugą stronę procesową jako naruszenie jej prawa do ochrony prywatności gwarantowanego w kan. 220 KPK – „Nikommu nie wolno bezprawnie naruszać dobrego imienia, które ktoś posiada, ani też naruszać prawa każdej osoby do ochrony własnej intymności”.

O przyjęciu bądź odrzuceniu dowodu decyduje sędzia zgodnie z kan. 1527 § 2 na podstawie całokształtu okoliczności sprawy<sup>31</sup>. Większość sędziów kościelnych nie dopuszcza niegodziwych dowodów aż do momentu wyrażenia zgody przez stronę przeciwną.

### **Zasada tajności procesu kościelnego**

Sąd kościelny – jako administrator danych osobowych – posiada obowiązek szczególnej troski o nieujawnianie danych wrażliwych poza procesem kanonicznym. Zebrany materiał dowodowy dotyczący sfery intymnej i osobistej nie powinien być udostępniany dla osób nie będących uczestnikami postępowania. Ponadto udział osób biorących udział w przebiegu procesu małżeńskiego ograniczony jest zawsze do minimum. Zgodnie z regulaminem sądu, na podstawie kan. 1470 KPK, podczas sprawy toczącej się przed sądem, w sali mogą znajdować się tylko ci, których ustawa albo sędzia uznają za koniecznych do prowadzenia procesu. Ponadto sędzia może przywołać do porządku odpowiednimi karami każdego obecnego na rozprawie, kto poważnie uchybił szacunkowi i posłuszeństwu należnym sądowni; adwokatów zaś i pełnomocników może nawet zawiesić w wykonywaniu zadania w sądach kościelnych.

Kanoniczne sprawy małżeńskie nie są upubliczniane. Zasada tajności nie szkodzi wymiarowi sprawiedliwości, bowiem wszystkie czynności sądowe są protokołowane. Strony procesowe mają prawo wglądu do akt sprawy, ale tylko w określonym czasie i pod nadzorem pracownika sądu kościelnego. Ogłoszenie akt procesowych należy zaliczyć do istotnych czynności sądowych. Dalsze czynności procesowe byłyby nieważne, gdyby pominięto publikację akt. Natomiast nie zezwala się sporządzanie kopii akt dla stron, gdyż pociągałoby to za sobą niebez-

<sup>30</sup> KPK, kan. 1527 § 1.

<sup>31</sup> A. Brzemia-Bonarek, *Dopuszczalność dowodów zdobytych w sposób niegodziwy w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, Katowice 2007, s. 38.



pieczeństwo naruszenia tajemnicy procesu. Zgodnie z normą kodeksową adwokaci w sprawach o nieważność małżeństwa stale mają prawo wglądu w akta sądowe, chociażby jeszcze nie były ogłoszone<sup>32</sup>. Dzięki temu na każdym etapie procesu mogą ocenić, czy zgromadzony materiał dowodowy jest wystarczający do uzasadnienia zgłoszonego tytułu nieważności małżeństwa. Adwokaci nie tylko składają przysięgę do zachowania tajemnicy, lecz także mogą zostać ukarani lub wykreśleni z listy adwokatów, m.in. za przekazanie stronie odpisu akt (kan. 1487-1489).

## Podsumowanie

Chociaż orzeczenia sądu kościelnego w sprawach małżeńskich nie wywołują *ex lege* skutków prawnych w prawie polskim, to należy mieć na uwadze to, że Kościół katolicki (i inne związki wyznaniowe) wchodzi w obrót regulowany prawem państwowym, jeśli ich działanie dotyczy praw osób trzecich.

Protokół z rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa, skarga powodowa o stwierdzenie nieważności małżeństwa, świadectwa kwalifikacyjne, protokoły zeznań stron procesowych i świadków to tylko przykładowe dokumenty występujące w wewnątrzkościelnym porządku prawnym, które zawierają różne dane osobowe.

Ochrony danych osobowych w sądach wyznaniowych nie należy ujmować wyłączenie jako podporządkowanie się prawu państwowemu. Kościół Katolicki nie musi uzyskiwać szczególnej zgody na zbieranie danych osobowych swoich członków, ponieważ sam fakt ich przynależności do Kościoła przesądza o jego prawie do przetwarzania takich danych.

\* \* \*

## Legal instruments in the field of personal data security processed in the forum of the religious judiciary in matrimonial matters

(summary)

The division between the state and churches and other religious organisations, expressed in art. 25(3) of the Constitution of the Republic of Poland, justifies the admissibility of interference by public authorities in internal matters of a given re-

---

<sup>32</sup> KPK, kan. 1678 § 1; A.G. Miziński, *Adwokat gwarantem prawa do obrony w procesie kanonicznym*, [w:] *Urzędy sądowe – władza i służba. Materiały z ogólnopolskiego spotkania pracowników sądownictwa kościelnego w Gródku nad Dunajcem w dniach 11-12 października 2004 roku*, red. T. Rozkrut, Tarnów 2005, s. 50.

ligious organisation. However, churches and other religious organisations are not excluded from the legal order of the state when they enter into circulation regulated by state law or when their operation affects the common good or the rights of third parties. The rulings of the church court in matrimonial matters do not have *ex lege* legal effects in Polish law. The separation of the jurisdiction of ecclesiastical and secular courts results, in particular, from the fundamental differences between Polish law and canon law with regard to the reasons for the validity and termination of marriage. The protection of personal data in religious courts should not be understood only as compliance with state law. The Catholic Church does not have to obtain special consent to collect personal data of its members, because the very fact of their membership in the Church determines its right to process such data. The aim of the article is to characterise the code mechanisms used in the field of security of personal data processed in the forum of the religious judiciary.

### Wykaz literatury

- Biskupski S., *Prawo małżeńskie Kościoła rzymskokatolickiego*, t. 2, *Proces małżeński*, Olsztyn 1960.
- Brzemia-Bonarek A., *Dopuszczalność dowodów zdobytych w sposób niegodziwy w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, Katowice 2007.
- Greszata M., *Kanoniczne procesy małżeńskie. Pomoc dla studentów*, Lublin 2007.
- Krukowski J., [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 5, *Księga VII. Procesy*, red. J. Krukowski, Poznań 2007.
- Miziński A.G., *Adwokat gwarantem prawa do obrony w procesie kanonicznym*, [w:] *Urzędy sądowe – władza i służba. Materiały z ogólnopolskiego spotkania pracowników sądownictwa kościelnego w Gródku nad Dunajcem w dniach 11-12 października 2004 roku*, red. T. Rozkrut, Tarnów 2005.
- Pawluk T., *Kanoniczne procesy szczególne*, Warszawa 1971.
- Pawluk T., *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 4, *Doczesne dobra Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*, Olsztyn 1990.
- Sztymchmiller R., *Ochrona praw człowieka w normach kanonicznego procesu spornego*, Olsztyn 2003.
- Sztymchmiller R., *Wprowadzenie sprawy*, [w:] *Komentarz do Instrukcji „Dignitas connubii”*, red. T. Rozkrut, Sandomierz 2007.